

Menej známe výtvarné diela Piešťanca, akademického sochára Valéra Vavru.*

Hneď v úvode sa žiada povedať, že tento príspevok nemá ambíciu prezentovať dielo Valéra Vavru v celej jeho šírke ani hodnotiť jeho umelecké a žánrové smerovanie. Chce iba poukázať na jeho diela ktoré súvisia s mlynmi a mlynárstvom. Piešťany sa v polovici 20. Storočia stali centrom mlynárskeho priemyslu na Slovensku a investične pôsobili v podstate na celom jeho území. Toto umožňovalo podniku Mlyny a cestovinárne Piešťany, aby v rámci nových veľkých investičných celkov, kedy sa prihliadalo aj na ich umelecko – estetické dotvorenie, oslovilo prostredníctvom Zväzu výtvarných umelcov sochára Valéra Vavru k spolupráci. Treba však tiež poznamenať, že v plánovanom hospodárstve a trvalom nedostatku finančných zdrojov, bolo treba zo strany investora podstúpiť tortúru administratívnych prekážok a ideologických obmedzení, ale aj zo strany zväzu umelcov, ktorý preferoval iba niektorých. Vďaka tomu, že v mlýnskom podniku sa našiel človek, ktorý bol ochotný sa s uvedenými prekážkami popasovať**, podarilo sa niekoľko diel s „chlebovou“ tematikou vytvoriť a v teréne realizovať. Niektoré z týchto diel sú v Piešťanoch úplne neznáme, a iné padli časom do zabudnutia, či zovšedneli. Preto pri príležitosti blížiaceho sa 100-ho výročia narodenia V. Vavru považujem za vhodné tieto jeho diela Piešťancom priblížiť aspoň prostredníctvom fotografií.

Koncom 50. a začiatkom 60. rokov 20. storočia podnik vybuďoval prvú veľkopekáreň na Slovensku pod názvom Chlebo stroj Bratislava, na Račianskej ulici, v areály mlyna JEDLA. Pre tento areál vytvoril V.V. prvé dielo s horeuvedenou tematikou. Je to socha vytesaná z kameňa, zobrazujúcu ženu – matku s pecňom chleba. Socha bola umiestnené v plenére, v areály tohto výrobného potravinárskeho komplexu. Pretože po roku 1990 nastali v areály zmeny vlastníkov, a neskôr bol postupne pohltený susedným podnikom Palma – Tumys, výtvarné dielo bolo presunuté na iné miesto a jeho osud sa zatiaľ nepodarilo zistiť. (obr.1)

Počas celkovej rekonštrukcie areálu MaC Piešťany, známejšieho staršej generácii ako Ružový mlyn, bola vybudovaná v rokoch 1968-69 nová administratívna budova a nový vchod do areálu z Hurbanovej ulice. Na severnej bočnej stene tejto budovy je osadená plastika rozmerov približne 400 x 100 cm, vytesaná z kameňa na betónovom podklade. Jej kompozícia evokuje proces strojového spracovania obilia, ktorý vrcholí pecňom chleba a čašou vody. Plastika sa zachovala doposiaľ, je vo veľmi dobrom stave a vďaka použitému materiálu zrejme odolá času, nemusí však odolať ľudským rozhodnutiam. (obr. 2 a 3)

V 70. rokoch budovali Mlyny a cestovinárne v tom čase kapacitne najväčší mlyn na Slovensku, v Rimavskej Sobote. Aj v tomto prípade investor dokázal presadiť do areálu veľkomlyna výtvarné dielo, ktoré je signované Valérom Vavrom. Ide o formu u nás veľmi zriedkavú. Stĺp, možno s trochou nadsádzky povedať pylón výšky cca 300 cm a kruhového prierezu cca 40 cm, vytesaný z kameňa, má po celom obvode a skoro po celej nadzemnej výške vytvarované reliefs predstavujúcu prácu, ktorej výsledkom je chlieb. Začína prácou roľníka, pokračuje prácou mlynára a dovedie ju do finálneho produktu, pecňu chleba v rukách človeka. Osadený je na betovom základe kruhového prierezu, zapusteného čiastočne do zeme a čiastočne, cca 50 cm nad terén (obr. 4 a 5)

Všetky tri uvedené plastiky určite majú aj svoje názvy, ktoré im tvorca určil a investor prijal. Možno sa aj zachovali v ľudskej pamäti, či v archívoch. Autorovi tejto spomienky však nie sú známe a bolo by vhodné ich zistiť a uvádzané rozmery verifikovať.

Ako bolo uvedené, Valér Vavro robil diela rôzneho charakteru, od malých komorných (busty a p.) až po monumentálne (napr. Vďaka osloboditeľom, nám. SNP). Nevenoval sa však medailovej tvorbe, ktorej sa niektorí sochári venujú. Bol preto prekvapený, keď sa mlyny*** na neho obrátili s požiadavkou na návrh medaile, resp. plakety. Nebol už najmladší, a jeho priateľ, investor z mlynov už pomáhal točiť „božie mlyny tam hore“. Po váhaní nakoniec zákazku prijal, napriek tomu že zadávateľ udal len text a vročenie k jubileu, ale čo má plaketa zobrazovať, zostalo na umelcovi. Zhostil sa toho veľmi originálne, keď mlynske válce sú zložené do písmena M, do ktorého padajú klasy obilia, a z nich vypadáva múka do ľudských rúk. Je to symbolika odmeny za vykonanú prácu. Medaila bola určená k 25. výročiu založenia podniku. Sádrový model medaile priemeru cca 25 cm je v majetku BM Piešťany. Podľa tohto modelu Štátna mincovňa Kremnici vyrobila oceľovú raznicu, ktorou boli plakety razené z bronzu. (obr. 6)

Piešťany, júl 2010. A.U.

Vyobrazenia:**** 1/ Plastika v areály Chlebstroj-JEDLA Bratislava, okolo roku 1960

2/ Reliefna plastika na AB MaC Piešťany, roky 1968-69

3/ Detail reliefnej plastiky pre AB MaC Piešťany

4/ Osadenie plastiky v Mlynoch a cestovinárniach Rimavská Sobota, 1976-77

5/ Detainý záber na stĺp – pylón v Rimavskej Sobote

6/ Plaketa k 25. Výročiu MaC Piešťany, 1985

*Valér Vavro, (*1911 + 1992, Piešťany), akademický sochár. Po učení v miestnej kamenárskej dielni nastúpil do Štátnej priemyselnej školy sochársko-kamenárskej v Hořiciach, ktorú v roku 1935 ukončil. Pokračoval na Akadémii výtvarných umení v Prahe, ktorú ukončil v roku 1939. Popri sochárskej a reštaurátorskej práci venoval sa aj práci pedagóga na školách v Kremnici, Piešťanoch a Trenčíne. Prevažnú časť svojho plodného života i dôchodku strávil v rodných Piešťanoch, i keď veľa jeho výtvarných diel je inštalovaných aj mimo Piešťan.

**Ing. Bohumil Čechmánek, dlhoročný pracovník mlynov, pracoval v RM už za I. ČSR a zotrval až do roku 1982. Pôvodne laborant, neskôr vedúci investičného oddelenia podniku, potom technický námestník a nakoniec ako riaditeľ výstavby. Rodák z Tvrdonic na Morave, celý svoj aktívny život prežil v Piešťanoch. Posledné roky dôchodku prežil v Prahe, kde je aj pochovaný.

*** Zadávanie požiadavky na plaketu sa zúčastnil aj autor tejto spomienky

****fotografie č.2 a 3, ing.Tomáš Hudcovič, č. 6, Martin Valo, č.1, 4 a 5, archív autora